

ВЕЛИКИЙ ВЕТЕРИНАРНИЙ ДОВІДНИК

Універсальний помічник для початківців та досвідчених фермерів! Здоров'я домашніх тварин багато в чому залежить від гігієни утримання та своєчасної профілактики захворювань, а кінець хвороби — від правильно наданої долікарської допомоги. У книзі описано симптоми численних інфекційних, паразитарних та незаразних захворювань великої та дрібної рогатої худоби, коней, свиней, домашньої птиці, а також основні принципи їхнього лікування. Окремі розділи присвячено допомозі при отруєнні, а також штучному заплідненню, утриманню вагітних тварин і родопомочі.



ВЕЛИКИЙ ВЕТЕРИНАРНИЙ ДОВІДНИК

ВЕЛИКИЙ ВЕТЕРИНАРНИЙ ДОВІДНИК

НАСТІЛЬНА КНИГА ФЕРМЕРА

Причини захворювань

Клінічні прояви

Принципи лікування
і профілактика

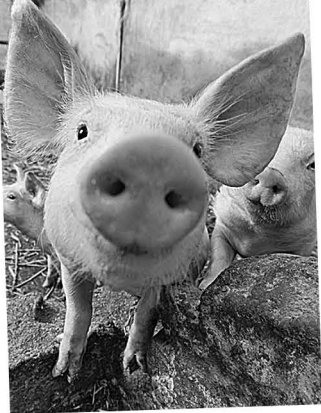
Штучне запліднення
та родопоміч

Гігієна годування
та утримання



КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ





ВЕЛИКИЙ ВЕТЕРИНАРНИЙ ДОВІДНИК

НАСТІЛЬНА КНИГА ФЕРМЕРА



УДК 619
ББК 48
В27

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Видавництво не відповідає за можливі наслідки
виконання наведених рекомендацій. Книга не може замінити
консультації кваліфікованого спеціаліста

Дизайнер обкладинки *Андрій Цепотан*

Популярне видання

Великий ветеринарний довідник

Укладач
БОЙЧУК Юрій Дмитрович

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *К. В. Новак*
Відповідальний за випуск *І. Г. Веремій*
Редактор *І. Г. Близнюкова*
Художній редактор *С. В. Місяк*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*

Підписано до друку 15.01.2015.
Формат 84x108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Minion Pro». Ум. друк. арк. 20,16.
Наклад 10000 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
у типографії ТОВ «Побутелектротехніка»
61024 м. Харків, вул. Ольмінського, 17
Свідоцтво ДК №4526 від 18.04.2013

-
- © DepositPhotos.com / razihusin, Stramyk, lexmomot, lucidwaters, peterwey, elenathewise, обкладинка, 2015
 - © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2015
 - © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2015

ISBN 978-966-14-8744-3

ВСТУП

Здоров'я тварини — це стан організму, що забезпечує його оптимальну діяльність і продуктивність, адекватну умовам життя в навколишньому середовищі. У книзі розглянуто причини виникнення, механізми розвитку, клінічні прояви, принципи лікування і профілактики багатьох хвороб тварин.

Конкретні види патології розглянуто у певній послідовності: етіологія хвороби, її клінічний прояв, методи лікування і профілактика захворювань.

Етіологія — це вчення про причини та умови виникнення хвороб, тобто ті чинники, без яких хвороба виникнути не може. Причини хвороби бувають *ендогенними*, тобто внутрішніми (спадкові, пов'язані з вадами розвитку, порушенням діяльності ендокринної, нервової та імунної систем), та *екзогенними*, які обумовлені впливом фізичних, хімічних, біологічних і соціальних чинників (стресові фактори).

Як правило, в розвитку хвороб сільськогосподарських і свійських тварин основне значення мають умови годування, утримання та експлуатації. Досить часто вони визначають виникнення ендогенних причин, що призводять до хвороб. Уважають, що між ендогенними та екзогенними етіологічними чинниками є причинно-наслідковий зв'язок, тобто одне захворювання може стати причиною іншого. Отже, своєчасне виявлення, попередження причин і умов виникнення хвороби є запорукою її лікування і профілактики.



У розвитку кожної хвороби розрізняють декілька стадій: **продромальну**, клінічно виражену стадію (власне хвороба) і **фінальну**. Фінальна може виражатися в одужанні (повному і неповному), рецидиві хвороби і смерті. Смерть може бути природною і патологічною. Природна смерть обумовлена припиненням життя внаслідок зносу організму і згасання його функцій. Патологічна смерть буває насильницькою, пов'язаною із забоем тварин, або викликану певними хворобами.

Симптом є ознакою прояву хвороби і патологічного стану тварини. Він пов'язаний із розвитком в організмі функціональних і структурних змін. Сукупністю симптомів є клінічна картина хвороби. За клінічним проявом симптоми підрозділяються на **загальні**, властиві багатьом хворобам, **типові** (характерні для певної групи хвороб), **патогномонічні**, або специфічні (властиві конкретній хворобі). Симптоми можуть бути сприятливими і несприятливими, загрозливими і безнадійними. Сукупність симптомів, патогенетично пов'язаних між собою, називають **синдромом**. Знання симптомів і синдромів дуже важливе в діагностиці хвороб і визначенні стану хворої тварини з метою призначення лікування і розробки заходів профілактики.

Лікування є комплексом заходів, спрямованих на відновлення здоров'я і продуктивності тварин. Лікування може бути **індивідуальним** і **груповим**. Під час групового лікування за єдиною методикою лікувальній дії піддають багато тварин. Важливою умовою ефективності лікувальних заходів є своєчасне виявлення хворих, встановлення достовірного діагнозу з урахуванням знання етіології, механізму розвитку хвороби і дотримання науково обґрунтованих принципів терапії.

У всіх випадках лікування має бути комплексним. Призначають лікування у вигляді курсу, при проведенні якого



враховують сумісність лікарських препаратів, видові, порідні, вікові, індивідуальні особливості й фізіологічний стан тварин. Основним завданням лікування є своєчасне усунення причини, зупинка розвитку патологічних процесів, підтримка і стимулювання захисних і відновлювальних механізмів. Ефективність лікування багато в чому залежить від умов годування, утримання та експлуатації тварин.

Профілактика — це комплекс організаційно-господарських і ветеринарних заходів, спрямованих на попередження хвороб, підвищення природної резистентності та імунної реактивності, збереження здоров'я і продуктивності тварин, отримання якісної та екологічно чистої продукції тваринництва. Профілактика може бути загальною і частковою. Загальна профілактика включає систему заходів, спрямованих на забезпечення тварин достатньою кількістю кормів і повноцінним раціоном, приміщеннями з необхідним мікрокліматом, належним доглядом, попередження впливу несприятливих факторів довкілля.

Конкретні заходи з метою попередження розвитку певних груп хвороб включає часткова профілактика. Основою профілактики є планове проведення диспансерних обстежень тварин, що дозволяє виявити розвиток хвороб на ранніх стадіях, швидко ліквідувати, попередити їх поширення і зберегти продуктивність тварин.

Важливим фактором для профілактики хвороб тварин є пропаганда ветеринарних знань серед тваринників і власників тварин, впровадження науки і передового досвіду в практичну ветеринарну медицину.



ГЛАВА 1



ГІГІЄНА УТРИМАННЯ ТВАРИН

ГІГІЄНА ВОДИ І ПОЇННЯ

Вода є найважливішою і неодмінною умовою нормально-го здоров'я і максимальної продуктивності тварин.

Встановлено, що при втраті твариною 10 % води у неї виникає слабкість, частішає серцебиття, знижується апетит, а також секреція залоз шлунково-кишкового тракту. Спостерігають також розлад нервової системи, сухість, іноді жовтяничність слизових оболонок. Втрата організмом понад 20 % води призводить до смерті. При загальному голодуванні тварини можуть прожити 30—40 днів, хоча при цьому втратять 50 % жирів, вуглеводів і білків. Позбавлені в принципі води тварини гинуть через 4—8 діб.

Гігієнічні норми водопостачання для тварин наведено в таблицях 1—2.

Наведені норми споживання води включають її витрати на поїння, прибирання приміщення та ін. У районах з гарячим і сухим кліматом норми споживання води слід збільшувати на 25 %.



Таблиця 1

**Норми споживання води на голову
на добу в птахівницьких господарствах**

Вид і група птиці	Разом, л	За умов оптимальної температури повітря	Максимальне споживання при температурі повітря 30—35 °С
Кури:			
— яєчних порід	0,46	0,27	0,38
— м'ясних порід	0,51	0,30	0,42
Індички	1,31	0,82	1,0
Качки	0,9	0,55	0,75
Гуси	1,56	0,94	1,3
Молодняк курей віком:			
— 1—60 днів	0,25	0,15	0,2
— 61—150 днів	0,37	0,23	0,31
Молодняк індичок віком:			
— 1—60 днів	0,69	0,46	0,58
— 61—120 днів	0,84	0,56	0,7
Молодняк качок віком:			
— 1—55 днів	0,52	0,32	0,45
— 56—180 днів	0,85	0,52	0,72
Молодняк гусей віком:			
— 1—70 днів	0,67	0,46	0,56
— 71—180 днів	1,2	0,77	1,0

Таблиця 2

Норми споживання води на одну тварину на пасовищі

Вид тварин	На прифермерських пасовищах, л	На відгінних пасовищах степових і напівпустельних районів, л	
		влітку, в кінці весни і на початку осені	взимку, на початку весни і в кінці осені
Велика рогата худоба	35—60	30—60	25—35
Вівці і кози	3—8	2,5—6	1—3
Коні	30—60	25—60	20—35



Джерела водопостачання. Розрізняють три основні види водних об'єктів: поверхневі, підземні та атмосферні води.

Поверхневі води (відкриті водойми) — це річки, струмки, озера, водосховища, болота та ін. Відкриті водойми, як правило, живляться не лише за рахунок атмосферних вод, а й за рахунок підземних.

Підземні води — це ґрунтові і міжпластові. Міжпластові води залягають на глибині до 100 м і більше; вони можуть мати напір.

Атмосферні води утворюються внаслідок збирання у певному резервуарі дощових або талих снігових вод. Така вода найчастіше слабкомінералізована, позбавлена смаку, погано зберігається, набуває затхлого запаху і навіть загниває. Запаси атмосферної, дощової, снігової води, а також води, яку отримують від сніжників, льодовиків, найчастіше використовують в окремих безводних місцях і районах.

Прийоми очищення і знезараження води. У процесі очищення води змінюють її фізичні, хімічні і біологічні властивості, щоб зробити придатною для пиття. При цьому не тільки усувають небажані і шкідливі властивості води, але й покращують її природні якості шляхом збагачення інгредієнтами, яких бракує.

Для покращення якості води застосовують відстоювання, коагуляцію і фільтрування.

Відстоювання води впродовж певного часу дає можливість підвищити її прозорість. Споруди, призначені для відстоювання води, називають відстійниками. Вони можуть бути природними (озера) і штучними (водосховища, криті підземні резервуари з бетонованими стінами і дном).

При відстоюванні води навіть упродовж тривалого часу зазвичай осідають на дно тільки грубі зважені частки і частина мікроорганізмів.

Коагуляцію води застосовують для швидкого осадження зважених часток, усунення колірності води і приско-



рення фільтрування. При додаванні до води коагулянтів (сірчаноокислий алюміній та ін.) осідають зважені частки і колоїдальна суспензія.

Фільтрацію води проводять після відстоювання і коагуляції. Її пропускають через дрібнопористий матеріал, який затримує зважені частки, у тому числі і частину бактерій. Фільтри можуть бути різними: повільні (0,1—0,3 м/год), швидкі (5—12 м/год) і надшвидкі (36—100 м/год); за тиском, під яким вони працюють, — безнапірні (відкриті) і напірні та ін. Основним матеріалом, що фільтрує, є пісок.

Знезараженню, як правило, піддають воду, що вже пройшла відстоювання, коагуляцію і фільтрування. Знезараження води проводять одним із чотирьох методів: термічним (кип'ятінням), за допомогою сильних окисників (хлор, озон, гіпохлорит натрію), олігодинамією (дія іонів благородних металів), фізичним (ультразвук, радіоактивне опромінення, ультрафіолетові промені).

Хлорування — надійний, доступний і порівняно дешевий спосіб знезараження води. Хлорування води проводять рідким (газоподібним) хлором, а також хлорним вапном. Під дією хлору більшість бактерій і вірусів, що знаходяться у воді, гинуть.

Озонування води здійснюють озоном, який отримують в озонаторах. Озон також є сильним окисником.

Бактерицидне опромінення — це один із методів знезараження води ультрафіолетовими променями. При цьому способі знезараження вода тонким шаром обтікає бактерицидні ультрафіолетові лампи і знезаражується.

Гігієна поїння тварин. Правильне, достатнє і своєчасне поїння тварин, як і годування, — це обов'язкова умова успішного розвитку тваринництва. Кількість води, випитої тваринами, і потреба в ній може коливатися у дуже великих межах. Встановлена орієнтовна потреба тварин у воді (у літрах на 1 кг сухої речовини корму): для коней —



2—3, великої рогатої худоби — 4—6, свиней — 6—8, овець — 2—3, для молодняка — 7—9.

Температура води для поїння корів має становити 10—12 °С. За відсутності автопоїлок корів слід поїти не рідше ніж 3 рази, а високоудійних — 4—5 разів на добу. Телятам до місячного віку дають кип'ячену, охолоджену до 25—30 °С воду через 2 год після випоювання молоком. Овець поять 1—2, а влітку — 3 рази на добу.

Свиней краще поїти перед годуванням з корит або автопоїлок не менше 3—4 разів на добу, поросних маток — після кожного годування. Для порослят воду в поїлках міняють 4—6 разів на день, і вона має бути не нижче 15 °С.

Коней напувають 3—4 рази на добу, коли вони охолонуть після роботи (перед роздаванням сіна), або за 30—40 хв до закінчення роботи.

У зимовий період не можна допускати поїння тварин холодною водою, у разі необхідності її підігрівають.

При організації водопою на пасовищах враховують, що відстань до них не повинна бути більше ніж: для дорослої великої рогатої худоби — 2—4 км, для молочних корів і молодняка — 2—2,5, для овець і кіз — 2,5—3, для свиноматок — 0,5, для коней — 4—5. На пасовищі тварин поять з корит, надаючи вільний доступ, або організують водопійні пункти, тобто огороджують місця і підступи до водопою (річка, ставок, озеро).

ГІГІЄНА КОРМІВ І ГОДУВАННЯ

У чому важливість правильного годування тварин

Правильне і раціональне годування забезпечує здоров'я тварин, високу їх продуктивність і репродуктивну здат-

ЗМІСТ

Вступ	3
ГЛАВА 1. ГІГІЄНА УТРИМАННЯ ТВАРИН	6
Гігієна води і поїння	6
Гігієна кормів і годування	10
Норми утримання тварин	20
ГЛАВА 2. ЗАХВОРЮВАННЯ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН	33
Захворювання великої рогатої худоби	33
Захворювання дрібної рогатої худоби	124
Захворювання свиней	213
Захворювання коней	242
Захворювання кролів	279
Захворювання свійської птиці	293
Захворювання собак і котів	315
ГЛАВА 3. ОТРУЄННЯ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН	357
Загальні правила	357
Отруєння люпином	359
Отруєння соланіном	361
Отруєння картопляною бардою	362
Отруєння цукровим буряком	363
ГЛАВА 4. ЗАПЛІДНЕННЯ, УТРИМАННЯ ВАГІТНИХ ТВАРИН І РОДОПОМІЧ	365
Зaplіднення тварин	365
Овуляція, охота, тічка, статевий цикл	367
Діагностика вагітності	372
Утримання вагітних тварин	374
Родопоміч у тварин	376
Ознаки наближення пологів	377
Перебіг, тривалість пологів і час відділення посліду	378
Догляд за матір'ю і новонародженим	380
Післяпологовий період	381
Література	382

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
“Клуб Сімейного Дозвілля”»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88

e-mail: support@bookclub.ua

Інтернет-магазин: www.bookclub.ua

«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Великий ветеринарний довідник / укл. Ю. Д. Бойчук. —
B27 Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. —
384 с. : іл.

ISBN 978-966-14-8744-3

У книзі доступно викладено відомості щодо утримання домашніх тварин, розглянуто проблеми, пов'язані з їх розведенням і годуванням. Особливу увагу приділено профілактиці, діагностиці та лікуванню різних захворювань великої та дрібної рогатої худоби, свиней, коней, кроликів, домашньої птиці, собак і кішок.

УДК 619

ББК 48